

ירידת יעקב למצרים (בראשית מו)

מכללת הרצוג-גוש עציון
ימי עיון בתנ"ך
קייץ תשס"ט

מה, כח	מו, ל
ויאמר ישראל	ויאמר ישראל אל יוסף
1 רב עוד יוסף בני חי	3 אמותה הפעם
2אלכה ואראנו	2 אחרי ראותי את פניך
3 בטרם אמות	1 כי עודך חי

1. **רש"י בר' מו, כט**: וירא אליו - יוסף נראה אל אביו. ויבך על צואריו עוד - לשון הרבות בכיה; וכן "כי לא על איש ישים עוד" (איוב לד, כג) - לשון רבוי הוא: אינו שם עליו עלילות נוספות על חטאיו; אף כאן: הַרְבָּה והוסיף בבכי יותר על הרגיל. אבל יעקב לא נפל על צוארי יוסף ולא נשקו; ואמרו רבותינו (מא"ג בר' מו, כט), שהיה קורא את שמע.

2. **רמב"ן בר' מו, כט**: ... ולא ידעתי טעם בוירא אליו, כי בידוע שנתראו כאשר נפל על צוארו ועוד כי איננו דרך כבוד שיפול יוסף על צוארי אביו, אבל שישתחוה לו או ינשק ידו, וכתוב "ויוצא יוסף אותם מעם ברכיו וישתחו לאפיו" (בר' מח, יב), והשעה הזו ראויה יותר להשתחוות לו; וכן כל 'עוד' בכתוב תוספת על עקר הוא, איננו כמו 'הרבה': "לא על איש ישים עוד" (איוב לד, כג) - שישים עליו כפי חטאיו ולא יותר.

והנכון בעיני, כי כבר היו עיני ישראל כבדים קצת מזוקן (ע"פ בר' מח, ו); או שבא יוסף במרכבת המשנה ועל פניו המצנפת כדרך מלכי מצרים, ולא היה נכר לאביו וגם אחיו לא הכירוהו, לפיכך הזכיר הכתוב כי כאשר נתראה אל אביו, שהביט בו והכירו, נפל על צואריו ובכה עליו עוד, כאשר יבכה עליו תמיד עד היום הזה כשלא ראהו, ואחר כך אמר לו: אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך. ודבר ידוע הוא מי דמעתו מצויה, אם האב הזקן המוצא את בנו חי לאחר היאוש והאבל, או הבן הבחור המולך

3. יעקב נפגש עם פרעה (מו, ז-י)

- א וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת יַעֲקֹב אָבִיו וַיְעַמְדֵהוּ לְפָנֵי פְרָעָה
- ב וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה
- ג וַיֹּאמֶר פְּרָעָה אֶל יַעֲקֹב כִּמָּה יָמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ
- ג וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל פְּרָעָה יָמֵי שְׁנֵי מְגֹרֵי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה
- קצט וְרַעִים הָיוּ יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיִגוּ אֶת יָמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בְּיַמֵּי מְגֹרֵיהֶם
- ב וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרָעָה
- א וַיֵּצֵא מִלְפָּנֵי פְרָעָה

4. **ר' יוסף אבן כספי בר' מז, ח**: למה אייחס לעצמי דבר שמעתי מזולתי, וחלילה לי בכל ספרי. ודע כי זה מעט בעלותי טודילא, ויהי בדרך ויפגשני זקן אחד מפרובנצא וישאלני פירוש זה הפסוק, ולא השיבותיו חידוש. ויאמר לי אני אתן לך מתת. דע, כי לא היה אמרו 'כמה' בזה שאלה, רק דבר גוזמא, כטעם "מה רב טובך" (תהי' לא כ), והעד מה שהשיב לו "מעט ורעים". והענין בזה, כי כאשר ראה פרעה את יעב לבן כולו גחין ההוא סבא, אמר 'כמה רבים ימי שני חייך!', אז השיב לו יעקב 'לא אדוני, אבל מעט. אמנם נשברתי ושיבה זרקה בי, כי היו רעים'. ואשיב לזקן - לא אומר כי זה הפירוש טוב, אבל אומר כי זה אמר יעקב או כיוון נותן התורה. טוב סתוך מסחר כסף (ע"פ משלי ג, יד); ומילתא ללבושוהי יקרא (ע"פ שבת י ע"ב). אחרי כן שבתי בשלום אל ביתי ועיינתי בספרי התורה כמנהגי להגות בו יומם ולילה ומצאתי שכן למדונו אנשי כנסת הגדולה ששמו עליו געיא (זקף גדול) שעניינו מטעם "יגעא שור" (איוב ו, ה) כלומר שהוא קריאה כטעם הגעיא אשר במילת "אחותנו את היי" (בר' כד, ט) ורבים כן.

5. **רשבי"ם בר' מז, ט**: מעט ורעים - לפי שנראה יעקב בעיניו זקן יותר מדאי, ששאל לו "כמה ימי שני חייך" (לעיל, ח), השיב לו יעקב: מעט הם, אבל רעים הם, ולכך אני נראה בעיניך זקן יותר מדאי.

6. **רמב"ן בר' מז, ט**: מעט ורעים היו ימי שני חיי - לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה טעם לאמר לא השיגו את ימי שני חיי אבותי, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם; ונראה לי, כי יעקב אבינו זרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנתו, כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: "כמה ימי שני חייך" (לעיל, ח), כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי! אז ענה יעקב, כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם, כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה, זרקה בו שיבה ונראה זקן מאד.

7. צוואת יעקב לבניו (מז-מט)

א	מו, כח-לא	בקשת יעקב מיוסף שלא לקברו במצרים אלא בקבורת אבותיו
ב	מח	ברכת יעקב ליוסף ולבניו
ב	מט, א-כח	ברכת יעקב לשנים עשר בניו
א	מט, כט-לג	צוואת יעקב לבניו לקברו במערת המכפלה

8. דברי הפרשנים על מח, ז:

רש"י: ואף על פי שאני מטריח עליך להוליכני להיקבר בארץ כנען, לא כן עשיתי לאמך, שהרי מתה סמוך לבית לחם... וידעתי שיש בלבך עלי, אבל דע לך שעל פי הדיבר קברתיה שם, שתהיה עזרה לבניה. כשיגלס נבוזראדן והיו עוברין דרך שם, יצתה רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים, שנאמר קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'.

רשב"ם: ...מתה רחל באותו הדרך בעוד הרבה דרך עד היישוב, לכן קברתיה בדרך, כי לא היה פנאי לקבורה אצל לאה במערת המכפלה. ושלא יפשיעו יוסף על אמו הוצרך לומר כן.

ראב"ע: ...שמתה רחל פתאום, ולא יכולתי להוליכה לקבורה במערה כאשר קברתי לאה. ואמר זה ליוסף שלא ייחר לך שאבקש מאתך, אשר לא עשיתי לכבוד אמך.

רד"ק: המאמר הזה היה להתנצל אל יוסף, מה היה, שלא קבר אמו במערה כמו שקבר לאה, שלא יתפוש עליו בזה, והוא צווה לו שישארו ויקברו במערה. אמר לו כי לא פשע בזה, כי מתה בדרך והוא היה הולך לאיטו לרגל המלאכה ולא היה יכול לעזוב המלאכה ולנושאה לבית לחם, כל שכן למערה... ואם היה נושאה לרגל המלאכה היתה מסרחת, אולי ימי הקיץ היו. גם לא היה בידו לחנוט אותה, כי לא היו רופאים עמו. ומתה בדרך, וקברה בדרך כבוד, והציב מצבה על קבורתה ועד היום היא מצבתה.

רמב"ן: ...ואני סבור שהיו אלו דברי התנצלות, וגם יוסף יודע שמתה בדרך ונקברה בארץ, וכבוד עשה לה במותה, אבל הכוונה ליעקב שלא הוליד אותה למערה כדי שלא יקבור שם שתי אחיות, כי יבוש מאבותיו, ולא היא הנישאת לו ראשונה בהיתר, ורחל באהבתו אותה ובנדר אשר נדר לה לקחה.